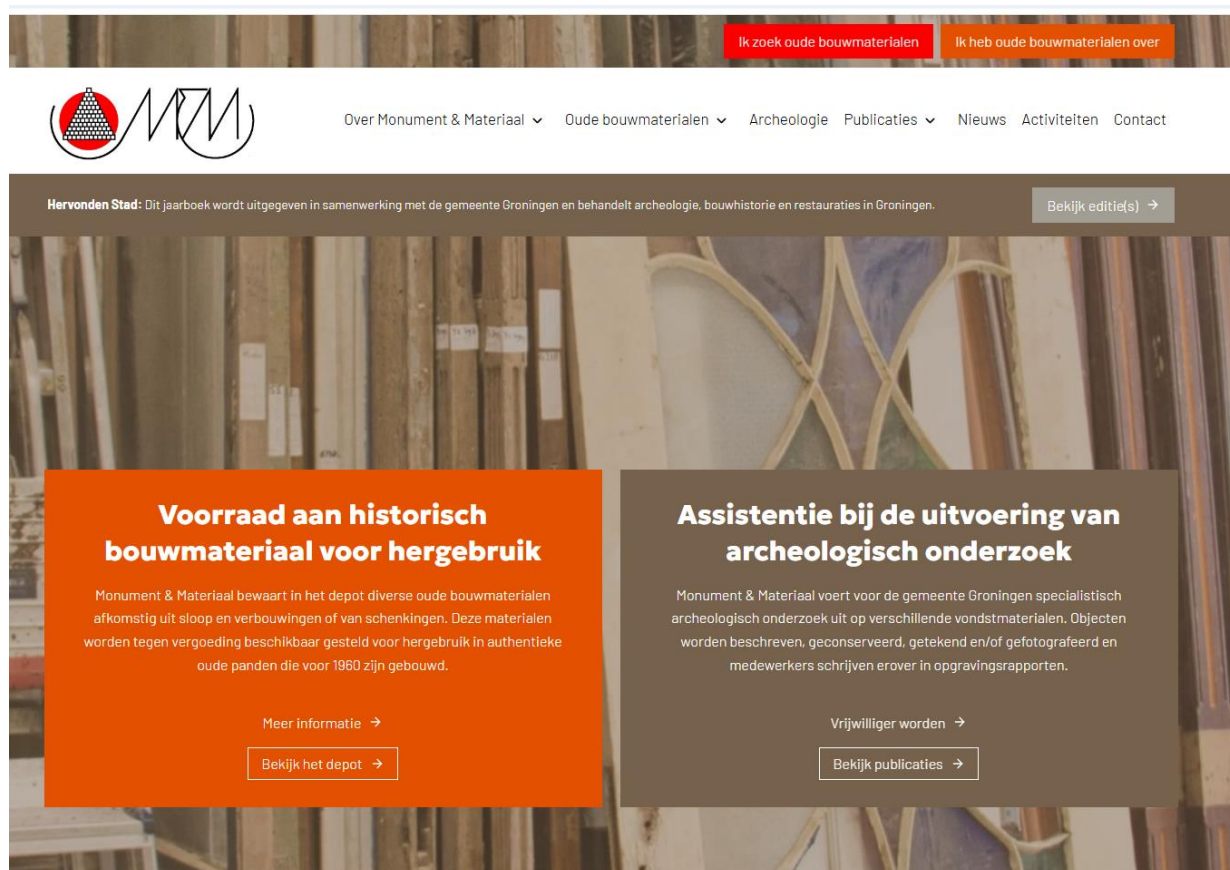

STICHTING MONUMENT & MATERIAAL

JAARVERSLAG & JAARREKENING 2024

The screenshot shows the homepage of the Stichting Monument & Materiaal website. At the top, there is a navigation bar with the logo on the left and a menu on the right. Below the navigation bar is a large banner image showing a close-up of wooden planks and a stained glass window. Overlaid on the banner are two main content boxes: an orange one on the left and a grey one on the right. The orange box is titled 'Voorraad aan historisch bouw materiaal voor hergebruik' and describes the depot's collection of historical building materials. The grey box is titled 'Assistentie bij de uitvoering van archeologisch onderzoek' and describes the organization's role in archaeological research. Both boxes include links for more information and to view the depot/publications. At the bottom of the banner, there is a link to the new website.

Ik zoek oude bouwmaterialen **Ik heb oude bouwmaterialen over**

 Over Monument & Materiaal ▾ Oude bouwmaterialen ▾ Archeologie Publicaties ▾ Nieuws Activiteiten Contact

Hervonden Stad: Dit jaarboek wordt uitgegeven in samenwerking met de gemeente Groningen en behandelt archeologie, bouwhistorie en restauraties in Groningen. [Bekijk editie\(s\) →](#)

Voorraad aan historisch bouw materiaal voor hergebruik

Monument & Materiaal bewaart in het depot diverse oude bouwmaterialen afkomstig uit sloop en verbouwingen of van schenkingen. Deze materialen worden tegen vergoeding beschikbaar gesteld voor hergebruik in authentieke oude panden die voor 1960 zijn gebouwd.

[Meer informatie →](#)
[Bekijk het depot →](#)

Assistentie bij de uitvoering van archeologisch onderzoek

Monument & Materiaal voert voor de gemeente Groningen specialistisch archeologisch onderzoek uit op verschillende vondstmaterialen. Objecten worden beschreven, geconserveerd, getekend en/of gefotografeerd en medewerkers schrijven erover in opgravingsrapporten.

[Vrijwilliger worden →](#)
[Bekijk publicaties →](#)

Het nieuwe jasje van onze website www.stichtingmenm.nl

STICHTING MONUMENT & MATERIAAL
WESTERBINNENSINGEL 48
9718 BV GRONINGEN

TELEFOON: 050 314 62 46
E-MAIL: MENM@STICHTINGMENM.NL
INTERNET: WWW.STICHTINGMENM.NL
KVK: 41010371

INHOUDSOPGAVE

WOORD VOORAF	5
ORGANISATIE	6
• Doelstellingen • Samenstelling bestuur • Beleidsdoelstellingen • Huisvesting • Veiligheid • Subsidies en overleg met andere organisaties	
FINANCIËN	7
MEDEWERKERS	8
• Algemene activiteiten • Overleg • Excursies • Scholing, projecten, congressen, symposia e.d. • Medewerkers • Externe adviseurs	
AFDELING OUDE BOUWMATERIALEN	9-12
• Aanbod • Bouwmaterialen verkregen uit (sloop)projecten en van particulieren • Overzicht aanbod van bouwmaterialen • Verkoop en herplaatsing • Bruiklenen en giften	
EXTERNE CONTACTEN EN ACTIVITEITEN	13
• Afdeling bouwmaterialen en Afdeling archeologie	
AFDELING ARCHEOLOGIE	14
• Inleiding • Opgravingen • Vondstverwerking	
PUBLICITEIT	15-16
• Algemeen • Open Dag en Open Monumentendag • Nieuwe website • Publicaties • Exposities m.b.t. de Stichting en Archeologie • Overige bruiklenen van de afdeling Archeologie	
JAARREKENING	17-20
• 1. Balans per 31 december 2024 • 2. Exploitatierekening	

WOORD VOORAF

Het jaar 2024 stond bij Stichting Monument & Materiaal in het teken van duurzaamheid en energiebesparing. Onze monumentale huisvesting aan de Westerbinnensingel 48 te Groningen is onderwerp van onderzoek geweest naar mogelijkheden om het gebouw te verduurzamen en energieverlies te beperken. Eenvoudige maatregelen zoals leidingisolatie en tochtwering zijn inmiddels gerealiseerd. Met de eigenaar zijn we in gesprek over meer ingrijpende maatregelen om het pand te verduurzamen met behoud van de monumentale waarde. Van de eveneens monumentale diesel gestookte bestelbus is, na decennia trouwe dienst, afscheid genomen. Tijdelijk wordt gebruik gemaakt van ingehuurd transport. We verwachten in 2025 onze elektrisch aangedreven bestelbus te kunnen verwelkomen!

De functionaliteit en uitstraling van de website van Monument & Materiaal is in nauwe samenwerking tussen medewerkers van Monument & Materiaal, adviseur Annie Postma en web designer Ivendo tegen het licht gehouden. De volledig vernieuwde website is inmiddels 'live' gegaan en wordt nog verder aangevuld.

Ondanks het wel en wee van zowel vrijwilligers als bestuursleden heeft iedereen er de schouders onder gezet. Medewerkers van Monument & Materiaal hebben deelgenomen aan de Dag van het Park in Winschoten en de bijeenkomsten van Erfgoedloket in de provincie, onder andere in Veendam. Op 14 september tijdens Open Monumentendag was er weer veel publieke belangstelling voor ons pand en de vlooiemarkt. Daarnaast is er een Open Dag georganiseerd op 14 juni en was M&M aanwezig op de Dag van de Nederlandse Archeologie in het Depot Nuis op 15 juni. Afgelopen jaar hebben diverse maatschappelijke organisaties Monument & Materiaal bezocht om kennis te nemen van waarmee wij ons bezighouden.

De door Monument & Materiaal georganiseerde lezingenreeks is na enkele tanende jaren nieuw leven ingeblazen. De lezing van Egge Knol in de Doopsgezinde kerk over 'Het huis met de dertien Tempels' was een groot succes, en werd door vele belangstellenden bijgewoond. Omdat de verbouwing van de Groninger Archieven inmiddels is afgerond, keren we in 2025 weer terug naar onze vertrouwde maar geheel vernieuwde lezingenstek.

Op 21 november vond, onder grote publieke belangstelling, de uitreiking plaats van het eerste exemplaar van editie 29 van Hervonden Stad en Land. Wethouder Wonen, Wijken en Ruimtelijke Ordening Rik van Nijenhuis overhandigde het eerste exemplaar aan mevrouw Linda de Theije van Stichting Landschapsbeheer Groningen.

De deskundige medewerkers en vrijwilligers van Monument & Materiaal hebben zich ook in 2024 weer vol enthousiasme ingezet om archeologie en monumentaal erfgoed onder publieke aandacht te brengen.

Douwe Offringa, voorzitter a.i.

Medewerkers M&M op excursie in Vennebroek, mei 2024.

ORGANISATIE

Doelstellingen

De Stichting Monument en Materiaal is opgericht in 1983. De doelstellingen van de Stichting zijn:

- Het verwerven, tijdelijk opslaan en voor hergebruik beschikbaar stellen van oude bouwmaterialen.
- Het verlenen van medewerking aan de uitvoering van door de gemeente Groningen, of door derden, gepland bouwhistorisch onderzoek.
- Het verlenen van medewerking aan de uitvoering van gepland archeologisch onderzoek binnen de gemeente Groningen, inclusief vondstverwerking.
- Het uitgeven van publicaties, of medewerking verlenen aan publicaties, betreffende onderwerpen, die in het verlengde liggen van de bovengenoemde doelstellingen van de Stichting.
- Het mogelijk maken van exposities over bouwmaterialen, bouwhistorie en archeologie.
- Het organiseren van lezingen.

Samenstelling bestuur

Het bestuur bestaat uit zes bestuursleden:

- Douwe Offringa, waarnemend voorzitter
- Martha de Jong, penningmeester
- Anne de Leur - Bruijn, secretaris
- Mark Aalders, lid
- Eddie Brongers, lid
- Benni Leemhuis, lid

Het bestuur kwam in het verslagjaar 10 keer bijeen.

Beleidsdoelstellingen

Belangrijkste doelstelling blijft een gezonde financiële situatie. De cijfers zijn ook dit jaar positief, al is er wel daling te zien ten opzichte van vorig jaar. Dit is grotendeels te danken aan de inzet van de vrijwilligers die de verkoop van bouwmaterialen behartigen. De stichting voorziet nog steeds met oude bouwmaterialen in een behoefte. Het behoeft aandacht dit weer in de actualiteit te brengen.

De openstelling voor publiek op Open Monumentendag en het tegelijkertijd houden van een vlooiemarkt is ook het afgelopen jaar weer zeer goed verlopen. Daarnaast zijn depots op afspraak open geweest voor diverse rondleidingen.

Het delen van kennis en informatie over bouwmaterialen en archeologie vindt niet alleen plaats door de openstelling maar ook door middel van het uitbrengen van het jaarboek Hervonden Stad en Land en het deelnemen aan schoolprojecten en presentaties. Het houden van lezingen en het beschikbaar stellen van materialen en vondsten voor tentoonstellingen dragen hier ook aan bij.

Huisvesting

De huisvesting is een stabiele situatie, we huren al jaren samen met de gemeente Groningen het pand van de Huismeesters aan de Westerbinnensingel.

In 2024 zijn er kleine reparaties geweest aan het dak (afgewaaide dakpannen en lekkage). De buitendeur in het deurendepot is vervangen en voorzien van een veiligheidsslot. Het pand is aangesloten op het glasvezel netwerk van KPN.

Veiligheid

De wasruimte is aangepast voor het gebruik van chemische stoffen t.b.v. zaden- en pollenonderzoek. Er is een veiligheidskast aangeschaft voor chemische stoffen en een nieuwe tweedehandse zuurstofkast is aangesloten op afzuigbuizen.

Subsidies en overleg met andere organisaties

Eerdere jaren is gespaard voor energiemaatregelen en er zijn ook subsidies hiervoor aangevraagd en toegekend gekregen. Op basis hiervan zijn offertes aangevraagd voor isolatie en is de vervanging van de oude verwarmingsketel overwogen. Realisatie hiervan vereist instemming van verhuurder De Huismeesters. Uiteindelijk hebben we eind 2024 de eerste contacten kunnen leggen, wat in 2025 een vervolg krijgt. Ondertussen zijn er kleine maatregelen genomen om het pand te isoleren (isolatie van de verwarmingsinstallatie).

Het pand kan ook in aanmerking komen voor monumentensubsidies, hiernaar wordt nader onderzoek gedaan.

Voor het doen van investeringen is zekerheid nodig over hoe lang we op de Westerbinnensingel kunnen blijven. Er is een begin gemaakt met bespreking met de gemeente hierover. Daarbij speelt ook mee dat onze huidige overeenkomst met de gemeente sterk verouderd is. Ook dit heeft begin 2025 een concreet vervolg gekregen.

FINANCIËN

Het afgelopen jaar was een transitiejaar waarin bepaalde processen in gang werden gezet en andere processen een poos stagneerden of stil leken te staan terwijl op de achtergrond gestaag voortgang werd geboekt. Dit laat zich gedeeltelijk ook aflezen aan de financiën.

De omzet in de verkoop van bouwmaterialen is gedaald ten opzichte van vorig jaar. Dit was een trend die, na een aantal zeer goede jaren, in 2023 was ingezet. Het ontbreken van goed vervoer is daar voor een deel debet aan geweest. Het was in 2024 namelijk nog niet gelukt om een geschikte elektrische bedrijfswagen te vinden. Door het ad hoc huren van een bus kon dit probleem in beperkte mate worden ondervangen, maar de aanvoer van 'nieuwe' oude bouwmaterialen had eronder te lijden. Hier komt op korte termijn verandering in door de aanschaf van een elektrische bus. Met het oog op de toekomst was al een geruim aantal jaren structureel geld opzij gezet met het doel de oude dieselbus te gaan vervangen.

Een andere verandering die is opgestart is het ontwikkelen van een nieuwe website. Dit is gedaan in samenwerking met vrijwilligers, ondersteuning van Stimma en de ontwikkelende partij Ivendo. De eerste resultaten zijn online al te bewonderen (stichtingmenm.nl) en er gaan nog extra functies volgen. Bovendien is de website nu geschikt gemaakt voor de mobiele telefoon. De ontwikkelingen zijn nog gaande en zullen het komende jaar ook nog voor extra incidentele kosten zorgen. De kosten van het pakket zijn flink gestegen, maar hier tegenover staat een verbeterde functionaliteit en gebruiksgemak.

Ook het boekhoudpakket was aan vernieuwing toe. Het gebruikte programma (Davilex) werd steeds minder ondersteund. Daarom is besloten over te stappen naar het veel gangbaarder programma Snel Start. Dit proces is in 2024 in gang gezet en de overstap wordt in 2025 voltooid.

Energie en verduurzaming stonden het afgelopen jaar hoog op de agenda. Desondanks is tot nog toe alleen een aantal kleine stappen geboekt. Zo is achter veel radiatoren in het pand isolatiefolie aangebracht en zijn ook de CV-buizen geïsoleerd; ook dat werpt zijn vruchten af. Het komende jaar wordt een voortzetting van investeringen op het gebied van duurzaamheid verwacht.

Geschonken en aangekochte materialen zijn in 2024 zoals gebruikelijk aan de voorraad bouwmaterialen toegevoegd en per boekjaar afgeschreven. Conform beleid is de aanwas van bouwmaterialen niet in de balans opgenomen. Bij verkoop zijn de opbrengsten in de Resultaatrekening vermeld.

Van de gemeente Groningen ontving de stichting €27.500 als jaarlijkse vergoeding voor de geleverde faciliteiten bij archeologisch onderzoek, verwerking van de vondsten en publiciteit. Daarnaast sponsoren Bouwbedrijf Jurriëns Noord BV en Schildersbedrijf Cor Buist de uitgave van het jaarboek Hervonden Stad en Land. Het bestuur is beiden daarvoor zeer erkentelijk.

Martha de Jong, bestuurslid/penningmeester

Vervangend transportmiddel voor M&M in 2024.

MEDEWERKERS

2024 was een actief jaar voor onze medewerkers. In het pand zijn vele bezoekers, klanten en belangstellenden ontvangen. En we zijn zelf op stap geweest naar beurzen, cursussen en excursies.

Onze team is in januari versterkt met Marianne Ootjers die vooral onderzoek deed naar afkomst en mogelijkheden tot herplaatsing van bijzondere bouwmaterialen. In juli is Eva de Groot bij de archeologie begonnen met fotograferen en bijhouden van de fotodatabase van de vondsten. En in september kwam Niko Nolden de werkzaamheden van secretariaat en financiën versterken. Voor de PR activiteiten konden we helaas nog steeds geen vaste medewerker vinden.

Begin van het jaar is voormalig medewerker Fred Kortmann overleden, vele jaren een vrijwilliger bij archeologie.

Alex de Coninck was dit jaar 12,5 jaar bij de stichting werkzaam en dat werd gevierd. Het jaar is traditioneel afgesloten met een gezellige kerstborrel.

In 2024 waren, behalve zes bestuursleden, in totaal 24 vrijwilligers aan de Stichting verbonden.

Algemene activiteiten

Overleg

De afdelingen archeologie en bouwmaterialen houden regelmatig een werkoverleg. Ook met regelmaat vond een overleg plaats tussen de coördinatoren en het dagelijks bestuur. In 2024 zijn er twee medewerkersvergaderingen gehouden.

Excursies

- 29 februari: bezoek aan de expositie *Het jaar 1000* in het Rijksmuseum voor Oudheden in Leiden waar onder andere bijzondere vondsten uit Middeleeuws Groningen werden tentoongesteld.
- 5 juni: bezoek aan het 18e-eeuwse huis Vennebroek in Eelde met een rondleiding van de eigenaren. In het huis is een monumentale voordeur herplaatst uit ons depot! Aansluitend hebben we een barbecue georganiseerd.

Scholing, projecten, congressen, symposia e.d.

- Dick Labberton, Klaas Helfrich en Philip Boeije zijn op de herhalingscursus BHV geweest.

- In maart hebben Rita Overbeek en Ewa Soroka deelgenomen aan het Interieurplatform, een symposium over historische interieurs, georganiseerd in de RCE te Amersfoort. Op de markt tijdens het symposium hebben ze namens Monument & Materiaal met promotiemateriaal en boeken gestaan en leuke contacten opgedaan.
- Eind van het jaar hebben Eva de Groot en Anne Stiepel een cursus voor herkenning van keramische vondsten gevolgd, georganiseerd door de AWN afdeling Noord.

Medewerkers (vrijwilligers tenzij anders vermeld)

- Afdeling Bouwmaterialen

Bette Alma
Aletta Bastmeijer
Philip Boeije
Alex de Coninck
Harry Kiksen
Cees Klootra
Marianne Ootjers
Erik Pieterman

- Afdeling Secretariaat

Niko Nolden
Rita Overbeek
Ewa Soroka

- Afdeling Archeologie

Nynke de Boer
Janny Bolhuis
Jaap Buist
Margot Daleman
Hayo Dopmeijer
Dick Labberton
Guido van der Maar
Henk Nieuwenhuizen
Bertus Overweg
Leendert van der Schee
Yolanda Schellinger
Anne Stiepel
Frits Vrede
Klaas Helfrich - conservator en coördinator werkzaam bij de gemeente Groningen, afdeling archeologie in het pand Westerbinnensingel 48.

Externe adviseurs

Warmolt Brouwer, advisee oude bouwmaterialen
Jan C. van der Wis, advisee numismatiek

Inleiding

Het afgelopen jaar hebben we weer divers oud bouw materiaal aangeboden gekregen. Het is teveel om hier allemaal afzonderlijk te benoemen. Toch is er een aantal zaken die we onder aandacht willen brengen. Zo hebben we van een particulier een grote partij deuren en blinden mogen ontvangen welke afkomstig zijn uit diverse panden in Hoogezand(-Sappemeer) en omstreken. Ook is een grote partij deuren geschonken door het bestuur van het dorps huis te Warffum die zijn vrijgekomen bij de renovatie van het voormalig gymnastiekgebouw. We hebben ook relatief veel beelden ontvangen, die allemaal zijn verkocht op onze vlooiemarkt tijdens Open Monumentendag. Vanuit de provincie Gelderland werden ons diverse wastafels uit de jaren '30 aangeboden. Dit aanbod hebben we gezien de afstand en het (nog) niet beschikken over een bedrijfsbus helaas moeten afslaan. Hierna wordt kort ingegaan op een paar bijzondere objecten.

Bouwmateriaal verkregen van (sloop)projecten en van particulieren

Forse deuren

Aan het begin van het jaar hebben we o.a. vier grote eikenhouten deuren opgehaald in Ter Apel. Deze deuren zijn oorspronkelijk afkomstig van een pastorie in Odoorn. Het gaat om twee verschillende modellen. Van de deuren met ruitjes zijn er drie. Twee daarvan zijn even hoog, waardoor deze ook als een dubbele deur herplaatst zou kunnen worden. Van de deur zonder glas hebben we één exemplaar. Alle vier de deuren zijn nog beschikbaar voor herplaatsing (ruim 1 m breed en 2,1 tot 2,25 m hoog).

Stellingkast

Een maand later hebben we een gedeelte van een voormalige 'stellingkast' opgehaald in Ten Post. De kast is helaas niet meer helemaal compleet. In depot staan de staanders van de kast, inclusief de versierde toplijst. Aan de staanders kunnen we zien dat de kast in een hoek geplaatst is geweest. Vermoedelijk betreft het een oude furniturenkast uit Appingedam. De staanders bevatten diverse uitsparingen zodat de planken (waarop de koopwaar lag uitgestald) op verschillende hoogtes kon worden geplaatst. De planken zelf zijn helaas niet meer aanwezig. De twee toplijsten die wij in depot hebben staan, zijn respectievelijk 3,75 en 2,5 m lang. Er zijn 9 staanders van 3,25 m lang en één (afgezaagde) van 2,7 m. Even leek het erop dat de kast herplaatst zou worden door Museum Appingedam, daarna door een particulier als een afscheidingswand tussen twee grote kamers. Maar beide opties zijn niet doorgegaan, waardoor de kast nog steeds op een bestemming wacht.

Bijzondere glasdeur

In april hebben we in 't Waar een prachtige glasdeur opgehaald. Deze deur is ruim 1 m breed en circa 2,2 m hoog. Wat deze deur bijzonder maakt, is dat het glas in allerlei vormen met stopverf in een metalen frame is geplaatst. Toen we de deur kregen, zat er nog gedeeltelijk 'melkglas' in; ook waren er ruitjes kapot en ontbraken er sierlijsten. We zijn druk bezig met het restaureren van deze deur zodat deze herplaatst kan worden op een passende plek.

AFDELING OUDE BOUWMATERIALEN - AANBOD

Dubbele voordeur uit pastorie Pieterburen

In mei hebben we een dubbele voordeur opgehaald die van oorsprong in de pastorie van Pieterburen zat. Elke deur bevat vier ruitjes en is ruim 65 cm breed en 2 m hoog. Onze ervaring leert dat dubbele deuren vaak snel weer herplaatst zijn. Deze set staat (vermoedelijk vanwege de beperkte hoogte) echter nog in depot te wachten op een nieuwe bestemming.

Twee gelijke buitendeuren uit Warffum

Eerder al is genoemd dat wij een grote partij deuren uit het voormalig gymnastiekgebouw in Warffum hebben opgehaald. Daar zaten o.a. twee dezelfde buitendeuren in Amsterdamse Schoolstijl met zes ruitjes. Elke deur is ruim 1 m breed en bijna 2,4 m hoog. Deze deuren waren binnen twee maanden verkocht en zullen herplaatst worden als dubbele garagedeur. Van dit type deur hebben we nog een vergelijkbaar exemplaar in ons depot.

Houten schouw

In september is een mooi bewerkte houten schouw binnengebracht. Deze schouw uit eind 19e eeuw is circa 1,15 m hoog en ruim 1,5 m breed. De schouw is compleet (bovenblad ontbreekt op de foto) en is nog beschikbaar voor herplaatsing.

Alle mensen die bouwmaterialen aan de stichting hebben afgestaan, zijn we bijzonder dankbaar. Wij zorgen ervoor dat hun schenking een tweede leven krijgt. Zo wordt een stukje lokale (bouw)geschiedenis behouden en worden waardevolle grondstoffen hergebruikt.

Aanbod in cijfers

	2023	2024
Voordeuren	6	7
Bovenlichtdeuren	11	15
Suitedeuren	2	1
Kastdeuren	25	16
Overige binnendeuren	46	27
Marmeren schouwen	3	1
Houten schouwen	-	1
Glas-in-loodramen	3	2

AFDELING OUDE BOUWMATERIALEN – VERKOOP EN HERPLAATSING

Inleiding

Het afgelopen jaar hebben wij veel klanten mogen ontvangen die op zoek waren naar bouw materiaal om hun pand weer terug te brengen in oude stijl. Hierbij ging de interesse vooral uit naar deuren, zowel voor gebruik binnen- als buitenshuis. Dat wij jaarlijks veel deuren verkopen komt naar ons idee omdat de herplaatsing ervan relatief eenvoudig is en wij een grote collectie aan deuren hebben (meer dan 1.000). Van relatief eenvoudige deuren tot prachtig bewerkte exemplaren. Van dichte deuren tot deuren met bovenlicht of een groter glasoppervlakte. Van deuren met twee panelen tot deuren met vijf of meer panelen. Van smalle kastdeuren via klampdeuren en reguliere binnendeuren tot prachtig vormgegeven voordeuren. Klanten weten ons goed te vinden als het gaat om de aanschaf van een andere deur. Maar we beschikken over veel meer bouw materiaal. Daarom wordt hierna kort ingegaan op ander bouw materiaal dat is verkocht.

Houten schouwen

Het afgelopen jaar was er veel belangstelling voor houten schouwen. Behalve houten schouwen hebben we ook veel marmeren schouwen in depot. Het herplaatsen van een schouw is lastiger dan het herplaatsen van een deur. De maatvoering is namelijk cruciaal bij schouwen. Waar een deur relatief eenvoudig kan worden aangepast in de hoogte en/of breedte, lukt dat niet zo gemakkelijk bij schouwen. Toch is het gelukt om enkele klanten met een mooie schouw naar huis te laten gaan.

Eén van de houten schouwen verkocht in 2024.

Vrouwengestoelte van Martinikerk

Al jaren hadden wij diverse onderdelen van het voormalige vrouwengestoelte uit de Martinikerk in depot liggen. In 2023 zijn contacten met de kerk gelegd of ze deze onderdelen niet terug wilden hebben, zodat ze bijvoorbeeld gebruikt kunnen worden bij toekomstige restauraties. Begin 2024 is een grote aanhanger vol bouw materiaal “verplaatst” van onze zolder naar de zolder in de kerk

Aanhanger vol met houten onderdelen van het vrouwengestoelte uit de Martinikerk.

Gietijzeren consoles

In 2023 zag een klant bij ons grote gietijzeren consoles liggen. Hij twijfelde echter of de consoles vanwege het gewicht herplaatst konden worden in het beoogde pand. In overleg met de aannemer heeft de klant een oplossing gevonden, waardoor de consoles in april 2024 zijn verkocht. Het lijkt ons leuk om hier in de toekomst nog eens op terug te komen, zodat de herplaatsing van deze ‘zware jongens’ voor een breed publiek zichtbaar wordt.

AFDELING OUDE BOUWMATERIALEN – VERKOOP EN HERPLAATSING

Zandstenen balustrade

In depot hebben we diverse objecten van zand- en natuursteen. Al jaren beschikten we over ruim 15 stuks sierlijke ‘vierkante’ blokken zandsteen. Er waren nog slechts 2 stuks heel; de rest was gebroken. De gehele partij is in september verkocht. Gezien de vele breuken is herplaatsing als balustrade niet meer mogelijk; de blokken gaan nu in een siertuin verwerkt worden.

Kastenwand van deuren

Tot slot toch nog kort aandacht voor deuren. Soms is een klant op zoek naar een bedstedewand of een gewone kastenwand voor bijvoorbeeld in de keuken. We hebben hier helaas geen ruim aanbod van, maar in 2024 hebben we een klant blij kunnen maken met vier identiek vormgegeven deuren. De hoogte en breedte van de deuren was niet helemaal gelijk, maar daar is prima een oplossing voor te vinden.

Schoorsteenkap

In depot hebben we enkele (onderdelen van) schoorsteenkapen. In december zocht iemand een complete set en is bij ons geslaagd.

Overzicht verkoop

	2023	2024
Voordeuren	9	3
Bovenlichtdeuren	33	10
Suitedeuren	4	-
Kastdeuren	39	28
Overige binnendeuren	48	32
Marmeren schouwen	4	-
Houten schouwen	-	5
Glas-in-loodramen	18	10

In totaal zijn aan ca. 150 particuliere adressen bouwmaterialen geleverd. In onderstaande tabel is de verspreiding naar plaats of provincie opgenomen.

	2023	2024
Stad Groningen	66	40
Provincie Groningen	36	29
Provincie Friesland	3	1
Provincie Drenthe	8	8
Overige provincies	2	

Bruiklenen en giften

- Een langdurige bruikleen van de bouwmaterialen (o.a. een tochtportaal met geslepen glas) t.b.v. het kantoor van bouwbedrijf Jurriëns is verlengd.
- Een partij natuur- en bakstenen is overhandigd aan beeldhouwer Gert Sennema t. b.v. een monument ter nagedachtenis van stadshistoricus Beno Hofman.
- Monumentenwacht Groningen heeft onze voorraad oude dakpannen overgenomen.
- Natuursteenbedrijf Weessies heeft restmarmer gekregen na het opschonen van ons depot.

EXTERNE CONTACTEN EN ACTIVITEITEN

Afdeling bouwmaterialen

In het jaar 2024 is de belangstelling voor duurzaamheid, circulaire economie en hergebruik bij diverse organisaties en overheden gebleven. Middels eigen presentaties op Erfgoedfair en Open Monumentendag en rondleidingen voor bezoekers in het depot hebben we uitleg gegeven over de stichting.

- Uitgenodigd door het Erfgoedloket heeft M&M gestaan op de bijeenkomsten voor de bewoners van oude panden in de provincie. Met een kraam gevuld met oude bouwmaterialen en boeken zijn we aanwezig geweest in juni in Veendam, in oktober in Ten Post en in december in de Puddingfabriek in Groningen.
- In mei, tijdens bijeenkomst van Interieurplatform bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) in Amersfoort heeft M&M een stand gehouden met boeken en oude bouwmaterialen.

Rita Overbeek op de markt van Interieurplatform.

- In april hebben studenten van het Frank Mohr-instituut (de masteropleiding van Academie Minerva) een expositie gehouden in het depot van oude bouwmaterialen. Ze hebben het onderzoek naar sporen van verf, metaal, steen, afval kunstzinnig vertaald. Twee middagen is het depot voor het publiek open geweest.
- Eind april hebben we een groep van tien aardbevingschadeadviseurs ontvangen. Zij hebben kennis genomen van de opslag van de oude bouwmaterialen en de werkwijze van de stichting. Wij hopen dat dit contact resulteert in meer bekendheid van M&M bij de eigenaren wier huizen worden hersteld.
- In mei zijn twee depotbeheerders van Vereniging Hendrik de Keijzer op bezoek geweest. Deze organisatie die monumentale panden in bezit heeft en restaureert, beschikt ook over een eigen

depot. In gesprek hebben we ervaringen uitgewisseld en gekeken wat we voor elkaar kunnen betekenen.

- Eind mei heeft M&M deelgenomen aan een evenement in Winschoten *De dag van het park*. De stichting presenteerde zich tussen allerlei culturele en maatschappelijke organisaties.
- Tijdens de Open Monumentendag in september zijn in het pand exposities van archeologische vondsten en bouwmaterialen opgezet met het thema Reizen. Het opengestelde depot en de vlooiemarkt trokken 153 bezoekers.

Afdeling archeologie

De toenadering van leerlingen die een korte maatschappelijke stage van 1 of 2 dagen moeten volgen is weer terug naar het niveau van vóór de corona. Ook is er weer incidenteel contact met studenten van het GIA of andere studies van de Rijksuniversiteit Groningen.

De belangrijkste contacten in het afgelopen jaar waren met:

- De drie medewerkers van het Noordelijk Archeologisch Depot in Nuis in verband met bruiklenen uit hun collectie of het overbrengen van dozen met vondsten naar Nuis en in verband met overleggen over de toekomst van het gemeentelijk depot.
- Medewerkers van verschillende archeologische bedrijven over hun deponeringen.
- Jeroen Mendelts over zijn uitwerking van de gemeentelijke opgraving Oostersingel 61-63 uit 2001.
- Leila Ucar van de Weekendschool over het opnemen van een les archeologie in hun schooljaar. Het contact met de Weekendschool was verwatert, maar op de afscheidslunch van Mark de Vries (voorheen coördinator) zijn de banden weer aangeknoopt.
- Willy Warnar over het ophalen van gereedschappen die bij de beëindiging van het bedrijf Museumtechnische Werken over waren.
- Diana Spiekhout, conservator bij Fries Museum, over middeleeuwse wapens en met de opvolger van Egge Knol bij het Groninger Museum, Edgar Peluassy, over de replica van het bed.
- Marcel Niekus over de vuursteenverzameling van Oene de Graaf, die tijdelijk gestald is in het gemeentelijk archeologisch depot.

Inleiding

Een grote opgraving naast het Forum voor de nieuwbouw van VRIJDAG leverde onder andere een granaatbom op, die vlak voor Bommen Berend het nieuws haalde. De medewerkers van M&M waren bij dit veldwerk echter niet betrokken. Veel archeologen turen in smalle sleuven, waar kabels en leidingen worden vervangen voor Enexis, voor gas of waterleidingen of waar nieuwe leidingen voor warmtenet worden aangelegd. Een enkele keer wordt dan ook hout aangetroffen en dan gaat houtspecialist Frits Vrede ter plekke kijken. Maar verder blijven de eigen uitwerkingen van oude archeologische onderzoeken de hoofdmoot van de werkzaamheden voor M&M-medewerkers vormen.

Opgravingen

Hieronder worden enkele opgravingen belicht:

- Voor de nieuwbouw van VRIJDAG (combinatie van vroegere Muziekschool en Kunstencentrum) is langs de Sint Jansstraat en Popkenstraat een groot deel van de bebouwing gesloopt. De bouwlocatie is archeologisch onderzocht, maar enkele diepe kelders bleken een deel van het terrein tot op het dekzand verstoord te hebben. Wel zijn er interessante vondsten gedaan, zoals de granaatbom en is er een oude gevelmuur bloot komen te liggen uit de 15e eeuw.
- In een sleuf voor kabelvervanging aan de Steentilkade/Damsterdiep van Enexis werden grote houten balken ontdekt. Frits Vrede heeft ter plekke de balken bemonsterd en naderhand gedetermineerd als eikenhout. Van de balken zal een plak gezaagd worden voor nader dendrochronologisch onderzoek.

Vondstverwerking

Nadat vondsten van recente opgravingen zijn gedeponeerd, worden daarvan bijzondere vondsten gefotografeerd en soms ook getekend. Ook wordt dit gedaan voor opname in de Stadse Fratsen, de opgravingsrapporten. Daarnaast is Frits Vrede begonnen met een houtboek, waarin hij alle geconserveerde houten voorwerpen uit de stad Groningen wil beschrijven.

Hierbij volgt een overzicht van de verschillende afdelingen bij archeologie.

- **Bot:** Nynke de Boer is voortgegaan met het determineren van botmateriaal van de Pelsterstraat (1992). Ook heeft zij een bijdrage geschreven voor het rapport van het proefputje aan de Grote Markt noordzijde uit 1992 (Stadse Fratsen 57).
- **Keramiek:** in dit jaar is veel gepuzzeld met recent gedeponeerde vondsten van de Hamplaats in Ten Boer en gelijmd aan keramiek van de opgraving Folkingestraat 37-39 uit 1995. Janny Bolhuis en Klaas Helfrich nemen dit puzzel- en plakwerk voor hun rekening.
- **Metaal:** Dick Labberton controleert en conserveert zo nodig de metaalvondsten van oude eigen opgravingen. Ook nog niet geconserveerde vondsten van recente deponeringen krijgen soms een behandeling.
- **Glas:** glasvondsten van de opgraving Singelstraat (1988 en 1993) zijn door Bertus Overweg beschreven en soms gelijmd. Met dit project is hij afgelopen verslagjaar voortgegaan.
- **Zaden:** drie vaste krachten telt deze afdeling: Frits, Hayo en Anne.
- **Tekenwerk:** M&M kent maar liefst vier tekenaars, die zowel hout, keramiek, metaal als bot vakkundig kunnen opmeten en tekenen. Zowel voor het jaarboek als voor de eigen rapporten worden veel tekeningen vervaardigd.
- **Fotografie:** In de zomer startte een nieuwe vrijwilliger (Eva de Groot) die interesse had in fotografie. Zij wordt door Jaap Buist ingewerkt.
- **Digitalisering:** Leendert van der Schee is voortgegaan met het overzetten van bestanden van cd-roms naar de harde schijf op de computer.

Conservering van metaal; foto Annie Postma.

PUBLICITEIT

Halverwege het jaar organiseerde M&M voor het eerst een open dag voor zowel archeologie als bouwmaterialen en daarvoor werden twee banners gemaakt. Een idee uit Amsterdam kreeg bij M&M een Groningse opvolger onder de noemer: *Omarm een stukje oud Groningen* en voor de archeologie werd aangehaakt bij de Nationale Archeologiedagen.

Een PR-medewerker vinden en vasthouden is dit jaar niet gelukt. Daarom werd de publiciteit verdeeld over meerdere andere medewerkers. De nieuwsbrief verscheen dit jaar vier keer.

In het voorjaar was voor de lezing van Egge Knol uitgeweken naar de zaal bij de Doopsgezinde kerk aan de Oude Boteringestraat. Hoewel de verbouwing van het gebouw van de Groninger Archieven in oktober ten einde liep, lukte het niet meer om daar nog een lezing te organiseren.

In dit verslagjaar zagen twee publicaties in de serie *Stadse Fratsen* het levenslicht. De presentatie van het jaarboek *Hervonden Stad en Land* vond plaats in het Stadsparkpaviljoen en dat leverde ondanks de vele sneeuwbuien op die dag een goed gevulde zaal op.

Tenslotte is begonnen met de vernieuwing van de website en heeft Ivendo deze klus ter hand genomen. Communicatieadviseur Annie Postma ondersteunt medewerkers en bestuur bij deze exercitie.

Open Dag archeologie en bouwmaterialen

Voor het eerst heeft de Stichting meegedaan aan de Nationale Archeologiedagen en wel op vrijdagmiddag 14 juni. Er was een gevarieerd programma samengesteld met o.a. workshops, een rondleiding en een vondstensprekbeurt. Bij de bouwmaterialen was de actie *Omarm een stukje oud Groningen* bedacht. Bezoekers konden verspreid in de depots bijzondere bouwmaterialen aantreffen en soms aanschaffen.

Open Dag heeft veel aandacht gekregen van de pers: er zijn artikelen in *Gezinsbode* en *Dagblad van het Noorden* geplaatst, en OogTV heeft een nieuwsitem gefilmd.

Open Monumentendag

Het thema van de Open Monumentendag was *Reizen, routes en transport* en met een openstelling van het pand en een rommelmarkt

deed M&M daar weer aan mee. De publieke belangstelling was groot: 153 mensen bezochten ons pand. De rommelmarkt leverde wederom een mooi bedrag aan inkomsten op. De vitrine in het tochtportaal was gevuld met wandtegels met blauwe motieven, die in de 17e eeuw naar diverse plaatsen in Europa zijn verhandeld. In de hal was de ene vitrine gevuld met houten wielonderdelen, zoals naaf, spaak en veld en de andere met voorwerpen die plaatsen verbeelden op de route die abt Emo in de 13e eeuw naar Rome aflegde. Veel pelgrimsinsignes, maar ook keramiek en middeleeuws bouw materiaal. In de kleine vitrine werd glaswerk gemaakt á la façon de Venise tentoongesteld.

Nieuwe website www.stichtingmenm.nl

Het programma waarmee de website van M&M jaren geleden is gebouwd, was verouderd en de opmaak liet ook wensen te over. In de loop van het jaar zijn meerdere brainstorm sessies geweest, nieuwe teksten en foto's gemaakt in samenwerking met communicatieadviseur Annie Postma. De webbouwers van Ivendo zijn aan de slag gegaan. Het resultaat was in november intern gepresenteerd. Na enkele correcties is de website in gebruik genomen. In de toekomst komt nog een koppeling met de database van oude bouwmaterialen om meer voorbeelden van onze voorraad te kunnen tonen.

Publicaties

De presentatie van *Hervonden Stad en Land* vond dit jaar plaats op 21 november in het Stadsparkpaviljoen. Ondanks de overvloedige sneeuwval in de middag, werd de bijeenkomst druk bezocht en werd er aandachtig geluisterd naar de presentatie van Aletta Bastmeijer over de restauratie van het Scholtenmonument, dat in de nabijheid van het paviljoen staat. Wethouder Rik van Nije-huis reikte het eerste exemplaar uit aan Linda de Theije van Stichting Het Groninger Landschap.

In de reeks *Stadse Fratsen* werden twee nieuwe titels uitgegeven:

- *Een archeologisch proefputje op de Grote Markt noordzijde tegenover de huisnummers 7-8.*, door K. Helfrich en N. de Boer. *Stadse Fratsen* nr. 57.
- *Plangebied Oostersingel 61-63 te Groningen, gemeente Groningen; een archeologische opgraving.*, door J.P. Mendelts en N.M. de Boer. *Stadse Fratsen* nr. 58.

PUBLICITEIT

Lezingen

In dit verslagjaar is er één lezing gehouden in de zaal achter de Doopsgezinde kerk op 14 maart. De lezing van Egge Knol over *Het huis met de dertien tempels* trok meer dan 90 belangstellenden.

De lezing over het Scholtenmonument tijdens de uitreiking van Hervonden Stad en Land; foto A. Postma.

Exposities met betrekking tot de Stichting en de afdeling Archeologie (gemeentelijke collectie)

- Aan het Museum Wierdenland in Ezingen zijn drie textiele voorwerpen in bruikleen gegeven voor hun expositie Spinnen met bot – weven met planten. Textiele ambachten vanaf de eerste wierdenbewoners. Voor deze expositie is de baret uit de beerput van de Latijnse School twee maanden verhuurd naar een vitrine in Ezingen.
- In de vitrine van het gemeentelijk stadskantoor aan het Gedempte Zuiderdiep lagen in het voorjaar vondsten van de wierde Fivelhörn in Ten Boer en van de opgravingen Boterdiep 90 en Kostverloren. Later in het jaar kwamen daar kogels en een granaatscherf van de opgraving De Linie te liggen, in verband met de uitgave van het boek over de Helperlinie.
- In verband met de verbouwing van de gebouwen van het Museum aan de A zijn alle bruiklenen weer teruggekomen. Gebleven zijn alleen de replica's van gebruikskeramiek uit de 17e eeuw die worden gebruikt bij hun educatieve lessen.
- De bruikleen naar gemeentelijk kantoor aan de Kreupelstraat, waarin vondsten van, op en rond de Grote Markt geëxposeerd zijn, is verlengd.
- Tijdens de Open Monumentendag had het Pelstergasthuis zijn deuren geopend, onder andere naar hun vroegere 'museumkamer'. In deze ruimte waren dit jaar ook bruiklenen uit de opgraving Pelsterstraat van 1992 opgesteld.

Overige bruiklenen m.b.t. de afdeling Archeologie (gemeentelijke collectie)

- In het Rijksmuseum voor Oudheden te Leiden werd dit jaar een grote expositie georganiseerd rond het jaar 1000. Voor deze expositie werd het 11e-eeuwse bedfragment van de opgraving Hoge der A 3 in bruikleen verstrekt. Ook maakte Gert Kortekaas voor dit doel een replica van dit bed, die op de expositie werd getoond.
- Sommige bruiklenen duren slechts 1 of 2 dagen: soms is dat voor een beroepenvoorlichting op een middelbare school (uitgevoerd door Jasper Huis in 't Veld) of voor een open dag in het dorps huis van Woltersum (door archeoloog Sierd Jan Tuinstra).
- Aan het Forum Groningen zijn enkele granaatscherven, een Corpus Christibeeldje en een fraai Venetiaans bierglas in bruikleen gegeven voor de duur van twee jaar.
- Langdurige bruiklenen zijn eveneens gecontinueerd, zoals aan de Der Akerk in Groningen een baksteen met kinderhand, aan het Klompenmuseum in Paterswolde drie trippen, aan het Rijksmuseum voor Oudheden vondsten uit de beerput van de Latijnse School en een gasmunt, aan het Drents Museum een runderhoorn én aan het oude stadhuis in Hasselt diverse vondsten.
- Gecontinueerd is ook de langdurige bruikleen van de twee oude sluisdeuren van de opgraving Damsterdiep, die opgehangen zijn in het kantoor van Nijestee op het Damsterplein.

Fragmenten van het middeleeuwse bed na de conservering; foto Archeoplan Delft.

JAARREKENING 2024

1. BALANS PER 31 DECEMBER

	2023 x € 1,-		2024 x € 1,-
ACTIVA			
Vlottende activa			
Vorderingen	4.571		4.207
Liquide middelen	186.539		185.642
		191.110	189.849
TOTAAL ACTIVA		191.110	189.849
PASSIVA			
Eigen vermogen			
Alg. Reserve	26.744		30.849
Toevoeging resultaat	4.105		1.166
		30.849	32.015
Voorzieningen			
Vrijwilligers	15.373		15.373
Personeel	35.000		35.000
Toevoeging	0		0
Inventaris	18.967		18.967
Publicatie	3.805		3.805
Bouwmaterialen	10.000		10.000
Consolidatie	19.488		19.488
Auto/Transport	20.000		25.000
Toevoeging	5.000		0
Verduurzaming	3.000		15.065
Toevoeging	13.000		0
Organisatie	5.000		5.000
Jubilea/lustra	3.610		3.610
		152.243	151.308
Vlottende passiva			
Kortlopende schulden	8.108	8.108	6.526
			6.526
TOTAAL PASSIVA		191.110	189.849

JAARREKENING 2024

2. EXPLOITATIEREKENING 2024

	Begroting 2024		Rekening 2023		Rekening 2024	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
ALGEMEEN						
Expositiekosten	150					
Opbrengsten onderzoek/educatie		500		815		
Bestuurskosten	300					
Representatiekosten	800		963		836	
Vakliteratuur, contributies, abonnementen	700		657		367	
Bankkosten	350		322		375	
Inventariskosten	1.000		0		0	
Administratiekosten	900		881		963	
Porti	100		47		13	
Telefoon	2.500		2.251		2.376	
Overige kosten						
Vergoeding gem. Groningen faciliteiten		27.500		27.500		27.500
Vergoeding gem. Groningen telefoonkosten		1.200		1.125		1.188
Rente		650		630		543
Donaties		0		0		65
Totaal	6.800	29.850	5.121	30.070	4.930	29.296
BOUWMATERIALEN						
Verkoop bouwmaterialen		27.000		29.972		21.924
Verwerving bouwmaterialen	1.000		666		1.130	
PR	50				143	
Totaal	1.050	27.000	666	29.972	1.273	21.924
ARCHEOLOGIE						
Archeologiekosten	2.500		1.154		2.948	
Vergoeding gem. Groningen archeologie		2.500		1.154		2.948
Totaal	2.500	2.500	1.154	1.154	2.948	2.948

JAARREKENING 2024

3. EXPLOITATIEREKENING 2024

	Begroting 2024		Rekening 2023		Rekening 2024	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
BOEKEN, PUBLICATIES, WEBSITE						
Verkoop publicaties		200		194		385
Verkoop Oude en Nieuwe werken						1.315
Verkoop HSL 2009-2023		1.250		648		436
Verkoop Hervonden Stad en Land 2024		1.000		1.486		1.774
Bijdrage HSL Jurriëns Noord en Buist		2.500		2.500		2.800
Afdracht Gemeente Groningen	4.000		4.633		6.326	
Kosten HSL	450		247		199	
Vergoeding gem. Groningen kosten HS		450		247		199
Website	3.500		548		4.084	
Bijdrage gem. Groningen website		1.750		274		2.042
Totaal	10.200	7.150	5.428	5.349	10.609	8.951
LEZINGEN						
Zaalhuur en overige kosten	1.500		568		285	
Totaal	1.500		568		285	
HUISVESTING						
Huur gebouw	23.958		23.260		24.829	
Energiekosten	20.000		20.005		14.900	
Schoonmaakkosten	3.000		2.458		2.517	
Onderhoudskosten	2.000		1.255		1.918	
Overige kosten	3.905		3.611		3.786	
Bijdrage gem. Groningen huisvesting		26.432		25.295		23.970
Totaal	52.863	26.432	50.589	25.295	47.950	23.970

JAARREKENING 2024

4. EXPLOITATIEREKENING 2024

	Begroting 2024		Rekening 2023		Rekening 2024	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
PERSONEEL EN VRIJWILLIGERS						
Vrijwilligersvergoeding	12.000		10.023		14.311	
Overige kosten vrijwilligers	350		360		290	
Scholing	1.500		154		253	
Excursie	1.500		532		412	
Verzekering	400		364		379	
Kantine	1.700		1.604		1.762	
40 jaar M&M				2.390		
Totaal	17.450		13.037		17.407	
WERKPLAATS EN AUTO						
Werkplaatskosten	1.500		779		641	
Autokosten	4.000		4.818			
Opbrengst werkplaats		400		445		35
Auto baten		100		1.595		
Totaal	5.500	500	5.597	2.040	641	35
VOORZIENINGEN						
Personeel	0		5.0		0	
Auto/Transport bouwmaterialen	0		5.000		0	
Verduurzaming	0		13.000		0	
Organisatie	0		0		0	
40 jaar M&M	0		0		0	
Totaal	0		18.000		0	
DIVERSE LASTEN EN BATEN						
Lasten	150				23	
Baten		100				108
Totaal	150	100	0	10.386	23	108
TOTAAL GENERAAL:	98.013	93.532	102.550	104.266	86.066	87.232
RESULTAAT		-4.481		4.105		1.166